

Kész Barnabás PhD, főiskolai docens, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem és Társadalomtudományi Tanszéke, Kossuth tér 6., 90202 Beregszász, Ukrajna

kesz.barnabas@kmf.org.ua

1966-ban született a kárpátaljai Salánkon. Az Ungvári Állami Egyetem Történelem Tanszékének elvégzése után egy évig régész laboránsként dolgozott az egyetemen. 1990–2012 között középiskolai történelemtanár Salánkon. 2012-től a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem és Társadalomtudományi Tanszékének előadó tanára. Doktori fokozatát a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktor Iskolában szerezte 2019-ben (ezt Ukrajnában 2021-ben honosították). Disszertációjának témája: a paraszti életmód tükröződése az ugozsai magyarság tárgyi kultúrájában. Kutatási területei: a kárpátaljai magyarok tárgyi kultúrája, a honfoglaló magyarok régészeti leletei Kárpátalján, katonai hagyományőrzés (rekonstrukció).

A fák szerepe a hagyományos paraszti gazdálkodásban

Egy táj őshonos növényzete meghatározó szerepet játszott a hagyományos életmód, gazdálkodás kialakulásában. Az előadásban a lecsapolásokig nagyrészt mocsaras tölgyerdőkkel borított ugozsai, beregi és ungi magyar falvak példáján kerül bemutatásra a fa, az erdő szerepe a tradicionális népi kultúrában. Az egykori „vízi világ” (halászat, vadászat, pákászat, makkoltató sertésstartás) nyomai máig fellelhetőek az Ung-vidék vagy az egykori Szernye-mocsár falvaiban. Az erdőgazdálkodás, gyümölcsstermesztés ma is Kárpátalja vezető ágazatainak számítanak, a keményfa erdők tüzelővel látják el a lakosságot, az árnyas dió- és eperfák pedig ma sem hiányozhatnak a portákról. A vidéken – a hegyvidéki és ártéri részek kivételével – inkább a földépítkezés terjedt el, a fa mégis a népi építészet nélkülözhetetlen nyersanyaga maradt. A házak talpai, a tetőgerendák, szarufák, padlásdeszkák, zsindelek mellett fából ácsolták a palánkkerítést, a tőkés kaput, egyes gazdasági épületeket (csűr, abora, disznóól). A barkácsoló hajlamú parasztemberek maguk készítették munkaeszközeik nagy részét (szerszámnyél, tárolóedények, szövés-fonás eszközei, egyszerűbb bútordarabok, a szekér és a szán részei). Csak a komolyabb eszközöket (faeszterga) és szaktudást igénylő tárgyakat (rokká, szekérkerék, favilla, fejfa) készítését engedték át az iparosoknak. Egyes településeken (Visk, Salánk) a fafaragás, a kerékgyártó, ács- és bodnärmesterség magas szintre emelkedett. A helyi hordókészítésnek elengedhetetlen feltétele volt a kitűnő helyi nyersanyag – a sűrű szálú tölgy. A díszítőművészetben a porta faragott díszei – kapufélfák, gémeskutak, tornácok,

tetőnyársak – mellett említést érdemelnek a faragott bútorok, a jegyajándékként is használt guzsalyok, mángorlók, mosósulykok, a mívés pásztorfaragások. A fa felhasználása elődeink életében szép példával szolgál napjaink generációi számára a fenntartható gazdálkodás elsajátításában, a természettel való harmonikus együttélés kialakításában.